

Alenka Urh

Andrej Lupinc: *Umetne muhe in druge laži ter bajke izpod gladine in pripovedke z dna.*

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2013.

Druga zbirka kratkih zgodb Andreja Lupinca o avtorju že na prvi pogled pove vsaj dvoje: da svoja dela rad naslavlja z dolgimi, okljukastimi naslovi, ki vzbujajo vtis, da se sploh ne bodo končali, temveč nas bodo s svojim ritmom odplavili naravnost v zgodbe, ter da je, vsaj kar se pisanja tiče, izjemno zgovoren. Danes, ko (ne le internetni) ponudniki revij in knjig kot novo, "nepogrešljivo" informacijo vpeljujejo oceno časa, ki ga bo bralcem vzelo branje, da za to nepridobitno dejavnost ne bi porabili kake minute preveč, nam Lupinc postreže z dvema obsežnima knjigama. S približno štiristo petdesetimi stranmi zgodb v knjigah, katerih hrbet meri vsaj triintridesetkrat toliko, kot ima kapelj med očmi, če malo po ribiško popretiravamo, se avtor ne zmeni za to nemarno potrošniško gesto, ki ustvarja vtis vseprisotne časovne utesnjenosti, in pred bralce razbohoti obilje zgodb, naplavljenih z vseh mogočih tokov.

Zbirka *Umetne muhe in druge laži* avtorja razkriva kot spretnega zgodbarja, ki s širokim pregledom nad pripovedno snovjo snuje bolj ali manj bogate, slogovno dovršene in formalno razgibane pripovedi, mnogokrat zasukane v povsem nepričakovane smeri. Skorajda nepregledna množica tem, idej, motivov ter motivnih drobcev najde smiselno mesto v koncizno pregibani vsebini zgodb, ki so mestoma samostojne in nepovezane enote, mestoma pa se z besedilnimi zankami ujamejo v nastavljene trнке drugih zgodb. Nekatere celo nadaljujejo tiste, ki jih je začela že *Mala šola muharjenja (in drugi napotki) ter kratke zgodbe (in ribji katekizem)*. Takšno branje daje vtis, da ni bilo nič storjeno naključno, ampak ima vse trden, nujen in točno določen položaj.

Vsebinsko je zbirka načrtana zelo široko; če bi rekli, da je osrednja tema zgodb muharjenje, bi njihov domet po krivici zožili in osiromašili. Muharjenje je včasih le obstranska dejavnost, včasih ne gre toliko za ribolov kot

za izdelavo muh, spet drugič se pojavi samo kot beseda, včasih pa predstavlja osnovo za sam zaplet (kot o svoji prvi knjigi pove avtor z besedami fiktivnega pisatelja Alda Lipniča v *Mali šoli muharjenja*). Zgodbe so torej bolj kot na samo muharjenje vezane na druge bolj ali manj sodobne teme: kritika institucionalne religije, kapitalizma ter brutalno parazitskega odnosa do narave – pravzaprav bi lahko rekli, da gre za tri plati iste medalje; potem vsesplošni medčloveški odnosi, revščina, različne oblike nacionalistične blaznosti in še bi lahko naštevali. Glasniki zgodb so moški in ženske, ki razcefrani od neuspešnih poskusov ohranjanja ravnovesja med bližino in svobodo niso sposobni premostiti neke temeljne komunikacijske diafore, in tistih nekaj, ki jim je to uspelo. Pa drugi, dejansko razrezani, saj jim povsem nepričakovano ukradejo organe in jih pustijo na rečnem bregu. Reke, polne odplak, se vijejo med bregovi, polnimi smeti. Ribe nam predstavijo svoje videnje stvari, lastno religijo in mitologijo s pripadajočo simboliko in zgodovinsko pomembnimi ribami, kot so Sveti Lipan Mučenec, evangelist Klen Slepomuk, Sveta Zlatovčica Potočna in njihov stvarnik Ribog. Vse skupaj še kako diši po parodiji na človeku dobro znano simbolno formo, ki je v zgodovini še prevečkrat vihtela krvavi meč nad glavami tistih, ki vanjo niso verjeli. Če smo se že znašli tu, naj povemo še, da na več mestih naletimo na spretno zaobrnitev bibličnih referenc. Tako junak v eni od zgodb v ribino vbojno rano zavrti s kazalcem, podobno kot je nejeverni Tomaž podrezal v Kristusa in tako preveril, ali je ta res vstal od mrtvih. V neki drugi lipan blagoslovi novopečeni parček z besedami: “plodita in množita se in vajini potomci naj poselijo svet”, le da so v nam znani obliki besede prihajale z drugega, bolj vsemogočnega naslova in bile namenjene precej bolj ponižnim bitjem. Življenjske zgodbe nekaterih junakov spoznamo podrobneje, drugi se nam predstavijo le bežno in sramežljivo, vsi pa so polnokrvni, prepričljivi in še kako živi (vsaj dokler ne umrejo). Nekateri se pojavijo v več zgodbah, poznejše pripovedi zapolnijo prazna mesta, hkrati pa puščajo stvari ravno prav odprte. Naj gre za ribe ali za ljudi, za krta, goloba ali bronast kip, vsemu nekako verjamemo, to je gotovo ena glavnih odlik zbirke.

Če smo se morali že v *Mali šoli muharjenja* navaditi, da se ne splača preveč čuditi, če riba zaprosi ribiča za izpolnitev treh želja in ne obratno, nas tovrstni izgredi vodnih in kopenskih živali tokrat ne presenečajo več. Niti lipan, ki obvlada trebušni govor in klekljanje na daljavo v znotrajbesedilni realnosti ne vzbudi nikakršnega začudenja. Avtoreferencialnost metafikcijskih komentarjev, številne medbesedilne navezave ter nereflektirano postavljanje fantastičnih in nadnaravnih prvin na isto raven s stvarnimi

pojavi nekatere pripovedi postavlja v območje postmodernizma, če ne celo širše pojmovanega magičnega realizma.

Najrazličnejši duhoviti zasuki, ironične pripombe, parodije, pomenske dvoumnosti v naslovih zgodb ter pikri kratki komentarji na začetku poglavij Lupinčevo pisanje približajo žanru humoreske. Ker pa so zgodbe vse preveč kompleksne, velikokrat temačne, mistične, zlovešče, groteskne in celo tragične, raje recimo, da bolj ali manj prikrito izražajo humoreskne ambicije, le peščico pa bi lahko v celoti potisnili v omenjeni žanr. S svojo satirično naravnostjo tja silijo predvsem zgodbe, kot so *Kondorjev let*, *Ni vsak za vse* ter *Pogin*. V vsakem primeru je Lupinčeva zbadljiva in sočna retorika dobrodošla in zna privihati marsikateri ustni kotiček ali celo nekoliko povzdigniti raven tega šaljivega žanra, kar menda glede na njegov trenutni položaj na domači literarni sceni ne bo ravno težko, zato pa toliko bolj nujno.

Sama notranjeformalna urejenost mnogih zgodb s svojo razgibanostjo spominja na tok reke, ki včasih v potočkih žubori med kamni in skalami ali steče po strugah stranskih zgodb, spet drugič se njeni rokavi srečajo in lenobno razširijo v tolmun. Pripovedi nas preko asociativnih ali dejanskih navezav odnašajo k novim in novim dogodkom. Z drugimi besedami, zgodbe večinoma niso centralno razporejene okoli enega osrednjega dogodka ali osebe, temveč smo vanje vrženi *in medias res*, od tu pa odžuborijo v povsem nepričakovane smeri. Osebe se zamenjajo, žarišče se premakne in znajdemo se čisto drugje, kot smo pričakovali.

Edini problem takšnih zgodb je, da se rdeča nit pri nekaterih nekoliko porazgubi, zvođeni ali pa se kot umetna muha zaplete za vejo in ne uspe nadaljevati zastavljenega ritma. Sicer pa se delo precej uspešno izogne stereotipom, kar za dolgometražno zbirko te vrste ni slabo. Mestoma malo zmoti kako ne ravno uspelo duhovičenje in vpeljevanje urbanih legend, na katere so bralci najverjetneje naleteli že izven platnic *Umetnih muh* (na primer v zgodbi *Trojanski krof*) ter nekaterih nekoliko obrabljenih tem (na primer o ženi Jezusa Kristusa in njunih otrocih). Obsežnosti zbirke seveda avtorju ne gre očitati, vseeno pa se zna marsikatera odlika izgubiti v preobilici materiala, pri čemer merimo predvsem na bogastvo povezav, zaradi katerih listamo po knjigi sem in tja, lovimo ter povezujemo informacije iz drugih zgodb ali skušamo v svojih notranjih knjigah poiskati vse intertekstualne navezave ... Zbirko bi se torej dalo skrajšati za kako zgodbo, katera od njih pa bi v sicer solidno zastavljeni strukturi lahko našla ustreznejše mesto.

Iz zgodb se da jasno razbrati, da je avtor strasten ribič in snemalec – prvo postane očitno iz čudovitih opisov ribolovnih kotičkov ter obvladovanja

ribiškega besedišča, od poimenovanja vab in rib do pristnega ribiškega pretiravanja; drugo pa se pokaže že v samem načinu razpredanja vsebine. Kamera se približa, oddalji, spremeni fokus in temu primerno je bralcu dano videti in slišati tisto, kar je pač trenutno v prvem planu. In če povedano preglasi (več)glasno bitje stenskih ur, ki naznanjajo poldne, kot se to zgodi v *Pritlikavcu in velikanki*, potem bo ta del zgodbe za vedno ostal zamolčan. Slogovna ornamentika je vredna posebne omembe. Čeprav je po načinu obdelave snovi prva zbirka nemara bogatejša, bolj eksperimentalno naravnana, avtor v *Umetnih muhah* konsistentno nadaljuje tam zastavljen inovativni slog, jezikovno bogastvo ter lesketajočo izbrušenost stavkov, ki mestoma preide v pravo retorično povodenj. Stil pisanja je tako rekoč prepoznaven od daleč, predvsem po vztrajnem tvorjenju vezalnega priredja z vezniško besedo pa, s čimer avtor ne glede na zamenjavo pripovednega gledišča posameznih zgodb nenehno opozarja na svojo prisotnost in posledično na iluzorno naravo same fikcije.

Ne nazadnje nas utegne Lupinc s svojim uplenom zgodb navdušiti za muharjenje. Pa ne zato, ker bi nas nemara k temu tako očitno spodbujal, temveč zato, kar je čas ribolova predstavljen kot edini čas, ki nas lahko iztrga minevanju, samo muharjenje pa kot nekaj, za kar je celo vredno tvegati življenje. Za tiste manj pustolovske bralce pa bo branje *Umetnih muh* nedvomno zanimiva izkušnja. In ker knjige ne poznajo lovopusta, lahko bralci po teh *muhah* posežejo kadar koli, ne glede na letni čas.